Ларыса Таірава

ПЕРАМОГА НЯПРЭСТЫЖНАЙ ДОМРЫ

Пасьпяховыя выступленьні беларускіх музыкантаў на самых розных спаборніцтвах зрабіліся ў апошні час звычайнай зьявай. Але сапраўды неардынарная падзея — перамога дамрыста Мікалая Марэцкага, які заваяваў 1-ую прэмію і званьне лаўрэата на I Міжнародным конкурсе «Кубак Поўначы», што адбыўся нядаўна ў Чарапаўцы і аб'яднаў выканаўцаў на народных інструментах. Разам зь Мікалаем у гэтым конкурсе прымалі ўдзел нашы вядомыя цымбалісткі Ларыса Рыдлеўская і Вольга Мішула, якія таксама вярнуліся пераможцамі (першая і другая прэміі). Ніколі яшчэ народнаінструментальнае выканальніцтва Беларусі ня мела такога «букета» важкіх узнагарод.

Кожны з музыкантаў заслугоўвае асобнага атрыкула, але гаворка сёньня пойдзе пра Мікалая Марэцкага. Па-першае, ён зьяўляецца мацнейшым сярод 35 лепшых дамрыстаў былога Саюза (і гэта ў 39 гадоў!). Па-другое, Мікалай стаў пераможцам на адным з самых няўдзячных і працаёмкіх інструментаў, якім зьяўляецца домра.

Зусім нядаўна домру лічылі чыста аркестравым ці ансамблевым інструментам абмежаваных магчымасьцей. Калі са сцэны гучыць адна толькі скрыпка або гітара, гэта зразумела, але каб хто-небудзь адважыўся выйсьці на сцэну з домрай, каб скарыць сэрцы слухачоў, такога ня было. Мікалай Марэцкі быў першым, хто пачаў выступаць на сцэне Белдзяржфілармоніі ў 1988 годзе як саліст-дамрыст. Дзякуючы посьпехам айчыннай педагогікі і такім выканаўцам, як М. Марэцкі, домра заняла сваё годнае месца на канцэртнай эстрадзе. У яе зьявілася нямала аматараў і прыхільнікаў, якія захапляюцца яе непаўторным гучаньнем, багацьцем тэхнічных і выразных магчымасьцей.

Нарадзіўся Мікалай у Магілёве. У іх вялікай сям'і вельмі любілі музыку. І таму невыпадкова чацьвёра зь пяці братоў зрабіліся прафесійнымі музыкантамі. Прычым усе яны ня былі прыняты ў музычную школу, па прычыне «адсутнасьці музычных здольнасьцей». Гэты кур'ёзны эпізод стаў фактам біяграфіі многіх выдатных музыкантаў (вялікі Вердзі ў гэтым сэньсе не выключэньне). Свае першыя музычныя ўражаньні Мікалай зьвязвае з ансамблем Палаца піянераў, дзе ён упяршыню ўзяў у рукі домру. Чаму менавіта яе? Бо ва ўсе часы домра была самым дэмакратычным і даступным інструментам.

Зь вялікай цяплынёй успамінае М. Марэцкі сваіх настаўнікаў — А. Драбышэўскага, які ў той час працаваў у Магілёўскім музвучылішчы, Г. Жыхарава, І. Красна-

Мікалай Марэцкі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ярцава і прафесара Г. Асмалоўскую, якія заклалі добры падмурак для яго далейшай прафесійнай дзейнасьці, спрыялі разьвіцьцю мастацкага густу і тэхнічнага майстэрства.

Яшчэ ў Белдзяржканьсерваторыі, калі мы зь Мікалаем сядзелі за адным пультам у народным аркестры, выявіліся яго выдатныя выканальніцкія дадзеныя: віртуозная тэхніка, яркі тэмперамент, надзвычай шырокая палітра гукавых фарбаў. Пераіграўшы амаль усю арыгінальную музыку, усё лепшае, што створана для домры, Марэцкі ўзяўся за вельмі складаны скрыпічны рэпертуар. У гэты перыяд ім былі выкананы такія творы, як Ронда-капрычыёза Сен-Санса, капрысы Паганіні, канцэрты Мендэльсона і Моцарта. Але бясспрэчнай вяршыняй у гэтым пераліку зьяўляюцца «Д'ябальскія трэлі» Тарціні. Памятаю, як ён літаральна ашаламіў публіку адважным выкананьнем гэтага найскладанейшага сачыненьня, даступнага далёка ня ўсім скрыпачам, ня кажучы ўжо пра дамрыстаў. Бо што такое домра ў параўнаньні са скрыпкай? Тыя-ж 4 струны, той жа строй, што і ў скрыпцы, і нават лады, якія дазваляюць адразу адшукаць патрэбны гук. Але калі скрыпачу дастаткова лёгкага дотыку пальцаў, каб атрымаць гук, дык дамрысту для гэтага неабходна прыкласьці сілу — 8 кг кожным пальцам! Цяпер можна сабе ўявіць, што такое выканаць на домры Тарціні зь яго двайнымі, сапраўды д'ябальскімі трэлямі! Тады гэта здавалася неверагодным.

Са студэнцкіх гадоў у ім ясна праглядаў дух сьмелага эксьперыментатара. Такі чалавек, як Марэцкі, ня можа задавальняцца дасягнутым. Ён увесь час знаходзіцца ў стане творчага пошуку, нязьменна спрабуючы сябе ў новай якасьці. Кола яго музычных інтарэсаў сягае далёка за межы чыста народнага жанру. У выніку такога творчага эксьперыменту ў 1983 годзе ўзьнік унікальны дуэт домры і гітары — Марэцкага і Жывалеўскага. Яшчэ студэнтам каньсерваторыі Валерый Жывалеўскі вылучаўся сваёй разнастайнай адоранасьцю. Невыпадкова, што два таленавітыя музыканты знайшлі адзін аднаго. Іх творчае супрацоўніцтва аказалася ў такой ступені плённым, што прынесла ім бясспрэчную перамогу на VII Усесаюзным конкурсе артыстаў эстрады ў Маскве. Нечаканае, рэдкае і дзівосна гарманічнае спалучэньне домры і гітары, ды яшчэ ў жанры эстрады, такім нязвычайным для народнікаў, зьявілася сапраўднай сенсацыяй для публікі і членаў журы. Выконваючы эстрадную музыку Глебава, Шпянёва і класічныя мініяцюры Шастаковіча, беларускія музыканты паказалі віртуознае валоданьне сваімі інструментамі, тонкі мастацкі густ і бліскучае ўменьне аранжыроўкі.

Здавалася, усе магчымыя вяршыні заваяваны. Перамога на такім прэстыжным конкурсе адчыняла маладым артыстам усе дзьверы канцэртнай эстрады. Але ... выдатны ансамбль праіснаваў тады нядоўга і распаўся гэтак-жа хутка, як і ўзьнік. Межы дуэта для такіх маштабных асоб, як Марэцкі і Жывалеўскі, аказаліся цеснымі. І яны пайшлі кожны сваім непаўторным шляхам.

Супрацоўніцтва з рознымі музыкантамі, удзел у самых разнастайных ансамблях дазволілі Мікалаю набыць бясцэнны вопыт ансамблевай ігры, уменьне тонка і гнутка музіцыраваць з артыстамі самага рознага амплуа, узроўню і таленту. А сувязь з такімі музыкантамі, як Я. Глебаў, А. Шпянёў, І. Лучанок, Н. Гайда і інш., адшліфавала выканаўчае майстэрства М. Марэцкага, пашырала яго мастацкія далягляды. Творы беларускіх аўтараў займаюць належнае месца ў яго рэпертуары. Бязумоўнай мастакоўскай удачай М. Марэцкага зьяўляюцца трыпціх «Музычныя эскізы» А. Шпянёва, «На скрыжаваньні» У. Кур'яна, «Іспанскі трыпціх» А. Белашыцкага, творы А. Рашчынскага, Р. Суруса і іншых кампазітараў.

Марэцкі ніколі не стаіць на месцы ў сваім прафесійным росьце. Гэты чалавек пастаянна, штодзённа самаўдасканальваецца, адточвае ня толькі сваё выканаўчае майстэрства, але і свой інтэлект, шукаючы натхненьне часам у самых розных галінах музычнага мастацтва. Таму заканамерна, што сярод сваіх музычных аўтарытэтаў Мікалай назваў Хейфіца, Ойстраха, Растраповіча, Рыхтэра, Цыганкова. Мастацтва такіх знакамітых музыкантаў — гэта ня толькі прадмет захапленьня М. Марэцкага, гэта яшчэ і своеасаблівая школа. І ў гэтым сэньсе становіцца зразумелым зварот музыканта да творчасьці А. Месіяна, Ф. Пуленка, К. Дэбюсі. Асаблівую складанасьць уяўляе п'еса «Трысьцё» Ф. Куперэна, напісаная для клавесіна. Сваім пералажэньнем і выдатным выкананьем гэтай элітарнай музыкі, разьлічанай на вытанчаных гурманаў і сьпецыялістаў, Мікалай пакарыў журы конкурсу «Кубак Поўначы». Як пакарыў фіналам Фартэпіяннага канцэрта соль-мінор К. Сен-Санса. Фартэпіянны канцэрт на домры?! Ці магчыма такое? Аказваецца — магчыма. Цяжка сабе ўявіць, але Марэцкаму ўдалося «ўкласьці» фартэпіянную клавіятуру канцэрта Сен-Санса ў 4 домравыя струны і пры гэтым захаваць мастацкія вартасьці твора.

І гэта — яшчэ адно сьведчаньне таленту Марэцкага, неардынарнасьці яго музычнага мысьленьня. Ён вывеў домру на новыя абсягі інструментальнага мастацтва, даказаўшы што на гэтым інструменьце можна іграць амаль усё. Класічна строгая манера ігры Марэцкага, пазбаўленая зьнешніх эфектаў, вызначаецца

ХРОНІКА мастацкага жыцьця

Мінск

«Пахвала сьвятлу» — так арганізатары і мастачка Алена Кароткая назвалі выставу ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі. На карцінах — асаблівы сьвет. У ім жывуць сваім жыцьцём людзі-клоуны, плаваюць рыбы з сумнымі чалавечымі вачыма, растуць дзіўныя кветкі... «У сваёй творчасьці я шукаю ісьціну. Але ісьціна заўсёды суб'ектыўная. Няма толькі дрэннага ці толькі добрага. Для мяне ісьціна ў тым, што сьвет складаны і шматслойны, празрысты і ранімы...» — гаворыць мастачка, чые творы сёньня ўжо ёсьць у прыватных калекцыях ня толькі ў Беларусі, але і ў Швецыі, Даніі, Ізраілі, Польшчы.

●

Навукова-інжынерны цэнтр «Белтэхналогія», створаны пры Беларускай політэхнічнай акадэміі, па роду сваёй дзейнасьці даволі далёка стаіць ад праблем мастацтва. Але гэта не перашкодзіла яму ў сваіх сьценах адкрыць мастацкую галерэю «6-ая лінія». Ужо адбыўся і першы вернісаж, які быў цікавы сінтэзам мастацтваў — жывапісу і музыкі. Група «Князь Мышкін» прапанавала складаныя джаз-рок-авангардныя кампазіцыі, а карціны мастакоў-авангардыстаў былі працягам музыкі. Вось імёны ўдзельнікаў выставы: У. Акулаў, І. Ермакоў, А. Жданаў, В. Нудноў, В. Пятроў, Н. Рачкоўская, А. Ржэўскі, А. Родзін, А. Тарановіч.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ХРОНІКА мастацкага жыцьця

Мінск

«Крэатур» — тэатр са сталіцы Германіі. Менавіта ён даў магчымасьць мінчанам (напярэдадні гастролі прайшлі ў Санкт-Пецярбургу і Маскве) сустрэцца з класічным заходнім тэатральным авангардам. Быў паказаны сьпектакль «Карычная крама».

●

Бадай, ніколі раней рахманінаўскія творы ня гучалі ў беларускай сталіцы ў такой вялікай колькасьці і разнастайнасьці жанраў, як на сёлетнім Міжнародным фестывалі «Менская вясна» (9—20 красавіка), які цалкам прысьвечаны музыцы вялікага рускага кампазітара Сяргея Рахманінава з нагоды яго 120-годзьдзя. Значнасьць такой даты для сусьветнай культуры дала падставу ЮНЕСКА вызначыць 1993 год як год С. Рахманінава. Амаль сто гадоў таму кампазітар разам з італьянскай скрыпачкай наведаў з канцэртамі Менск, і піяніст быў усхвалявана прыняты публікай. А ў фестывальныя дні яго музыка гучала ў выкананьні Дзяржаўнай сімфанічнай капэлы Расіі пад кіраўніцтвам В. Палянскага, акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам В. Дуброўскага, акадэмічнай харавой капэлы імя Р. Шырмы, піяніста А. Плятнёва, заслужанай артысткі Расіі Н. Герасімавай, лаўрэатаў І Міжнароднага конкурсу піяністаў імя С. Рахманінава, маладых выканаўцаў зь Беларускай Акадэміі музыкі...

нязвычайнай віртуознасьцю, тэхнічнай дасканаласьцю, артыстызмам і вялізным унутраным напалам. Каскады захапляльных пасажаў, бісерная тэхніка двайных нот, крыштальная чысьціня трэляў, флажалетаў, мноства разнастайных прыёмаў ігры, запазычаных у скрыпачоў, балалаечнікаў, гітарыстаў, — такі няпоўны пералік выканаўчых сродкаў дамрыста. Але галоўная заслуга Марэцкага — надзвычайнае пашырэньне фактурнага дыяпазону домры. У ягоных умелых руках яна набыла сапраўды аркестравае гучаньне і тым самым як-бы выйшла за межы народнаінструментальнага жанру. Сёньня домру з поўным правам можна разглядаць як акадэмічны інструмент, роўны па магчымасьцях такім класічным інструментам, як скрыпка, віяланчэль, гітара.

Значная частка выканаўчай творчасьці Мікалая Марэцкага прысьвечана мандаліне. Гэты блізкі домры інструмент італьянскага паходжаньня некалькі дзесяцігодзьдзяў назад быў даволі папулярны на тэрыторыі Беларусі, і ў многіх сем'ях мандаліна займала пачэснае месца. Але чамусьці мандаліну аднесьлі да ліку чужародных, «нятутэйшых» інструментаў, і паступова яна аказалася на мяжы поўнага зьнікненьня. Адраджэньню гэтага некалі любімага і папулярнага ў народзе інструмента Мікалай Марэцкі аддае шмат часу і сілы. Зварот да мандаліны — гэта не даніна модзе, а хутчэй за ўсе патрэба самавыяўленьня, якая доўгі час не знаходзіла выйсьця. Гэта яшчэ і жаданьне «ўзьняць» багаты, арыгінальны рэпертуар. Бо для мандаліны пісалі такія вядомыя кампазітары, як Антоніо Вівальдзі, Іаган Гумель, яе выкарыстоўвалі ў сваіх партытурах Моцарт, Пракоф'еў, Вердзі.

Сапраўднай падзеяй у музычным жыцьці сталіцы зрабіўся канцэрт «Акадэмія мандаліны Антоніо Вівальдзі», які адбыўся ў камернай зале Белдзяржфілармоніі на пачатку гэтага года. Многія слухачы ўпяршыню пачулі гэты цудоўны, нязвычайны інструмент. Вельмі арыгінальна, у ідэальных гукавых суадносінах прагучалі Саната мі-мінор А. Карэлі і Канцэрт до-мажор для мандаліны і гітары ў выкананьні ўжо вядомага дуэта Марэцкага і Жывалеўскага. Адроджаны ансамбль лаўрэатаў зазьзяў новымі фарбамі, калі ў Канцэрце соль-мінор для дзьвюх мандалін і гітары да іх далучылася Натальля Ручымская — у мінулым вучаніца, а зараз аднадумца і жонка Мікалая Марэцкага. Да глыбіні душы кранула дзівоснае па прыгажосьці Андантэ з Канцэрта фа-мажор для мандаліны і струнных, дзе партнёрам М. Марэцкага быў квартэт «Забытыя мелодыі».

Вельмі добрае ўражаньне пакінулі так званыя вялікія, або сольныя, канцэрты А. Вівальдзі, якія прагучалі ў 2-ім аддзяленьні. Гэта Канцэрт до-мажор для мандаліны, струнных і чэмбала, таксама Канцэрт рэ-мажор для лютні, дзьвюх скрыпак і віяланчэлі (у пераладжэньні Марэцкага). Прыгожая, жыцьцесьцьвярджальная музыка Вівальдзі была выканана зь нязвычайным натхненьнем і майстэрствам.

Кульмінацыяй вечара стала выкананьне аднаго з самых значных твораў А. Вівальдзі — Канцэрта соль-мажор для дзьвюх мандалін, струннага аркестра і аргана. Тут ня так уражвала выдатная музыка італьянскага кампазітара, як яго нязвычайнае ансамблевае пачуцьцё, якое дазволіла спалучыць, здавалася-б, зусім не спалучальныя рэчы — мандаліну і арган. І таму цяжка пераацаніць ролю Валерыя Крыштопенкі, выканаўцы на аргане і клавесіне. Бязумоўнаму посьпеху артыстаў, якія ўзнавілі атмасферу вытанчанага салоннага музіцыраваньня XVII—XVIII стагодзьдзяў, у немалой ступені спрыяла музыказнаўца і вядучая Ала Агаркава. Музыкантам давялося паўтарыць фінал Соль-мажорнага канцэрта Вівальдзі і двойчы выканаць «на біс» элегантную мініяцюру Э. Мецакапа «Балеро».

У апошнія гады ў камернай і вялікай залах філармоніі прагучала шмат новых, цікавых канцэртных праграм дамрыста і манданіліста Марэцкага. Сярод іх запомніліся такія: «Гучаць народныя інструменты», «Вечар добры на вечар домры», «Французская музыка», «Настаўнікі і вучні домравай школы Беларусі».

Педагогіка — яшчэ адна галіна дзейнасьці М. Марэцкага. Дацэнт Беларускай акадэміі музыкі, Мікалай Мікалаевіч выхаваў больш 25 маладых выканаўцаў-дамрыстаў. Сярод іх — лаўрэаты рэспубліканскіх конкурсаў Уладзімір Воранаў, Сьвятлана Барэйка, Тамара Лясун, дыпламант Ларыса Буянава.

Чалавек шматгранны, разнастайна адораны, М. Марэцкі вылучаецца вялізарнай працаздольнасьцю. Яго вірлівае творчае жыцьцё складаецца ня толькі са шматлікіх рэпетыцый, канцэртаў, гастрольных паездак, педагагічнай працы, запісаў на радыё і тэлебачаньні. Так, у мінулым годзе пры яго непасрэдным удзеле была створана Асацыяцыя беларускіх дамрыстаў і манданілістаў, галоўная мэта якой — адраджэньне некаторых страчаных традыцый народнаінструментальнай культуры, разьвіцьцё і распаўсюджваньне домрава-мандалiннага мастацтва ў Беларусі. Мікалай Марэцкі зьяўляецца сёньня віцэ-прэзідэнтам гэтай Асацыяцыі.

Як вялікую творчую ўдачу Марэцкага можна разглядаць запіс кампакт-дыска з аркестрам «Паўночная Карона» і прафесарам В. Кругловым музыкі Вівальдзі. А званьне лаўрэата прэміі Міжнароднага конкурсу «Кубак Поўначы» — гэта вынік і своеасаблівы пункт адліку, пачатак новага этапу ў разьвіцьці гэтага яркага і таленавітага музыканта.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУ